

BHAKTI BENCE

Nandafalva öt napja

I

A vonathoz egy nagy szakállú és göndör, enyhén őszes hajú úriember jött elém. Meglepődtem, mert a Google-csoportos emailekre csak kósza válaszok érkeztek. Az enyémmre nem reagált senki. Már azon gondolkodtam, hogyan fogok taxit ki a tanyára. De kijött értem. Leveles Zoltán – beavatott nevén Haridzsan – közeledik, széles mosollyal az arcán. Egy Citroënhez vezet, berakom a csomagjaimat a nagy adag zöldség, tökmag és köles társaságába. Már sejtem, hogy ezek lesznek az étkezéseink alapanyagai. „Arra figyelj, hogy az ablakot ne húzd lejjebb néhány centinél. Ha megtennéd, beragad!” – szól, miután behuppantam az anyósülésre.

Kellemesen társalogva hajtunk fel az autópályára. A sebességmérő óra nem jó. Nem mutat semmit, és mégis robogunk, Kistelektől a templomig. Még nem sejtem, hogy ez szimbolikus: valóban megáll majd minden ott a tanyán: idő, sebesség, ellenállás. Amikor megérkezünk, ameddig szem ellát, mező, derékig érő fűvel, néhol fa. „Ezt a helyet valaha víz borította.” – meséli. – „Aztán a Rákosi-érában lecsapolták, hogy termővé tegyék. De itt olyan homokos a talaj, hogy búza alig terem meg, és az is csak rengeteg öntözéssel. Régen virágzó tanyavilág volt itt. Ma már semmi.” Az ajtó nélküli kapu, ami elé leparkolunk, igazi indiai hangulatot áraszt. Fák között áll, kerítés nem választja el az udvart az úttól. De ez már megszentelt terület. Néhányan ott ülnek a konyhaként funkcionáló épület és egy indiai táncosnőt ábrázoló festménnyel díszített tornácos épület közt a padon. Üdvözölöm őket, aztán megkapjuk a holminkat: egy fémtányért, fémpoharat, egy kanalat és egy textilszatyrot. Ez a felszerelés kísér bennünket egész héten, amit mindenki maga mosogat majd az udvaron álló csapnál. Megtalálom a helyét, a konyha kis teraszát szegélyező kerítés egyik lécére akasztom. Lassan melegsünk be, még akadozik a beszélgetés. Mindenhol csend ölel át, és valahogy én is ebbe fészkelem be magam lassan. Egy könnyű, barackból és szilvából álló uzsonna után körbejárjuk a templomot, majd belépünk. A cipőt némán veszem le, és követem a többieket. Bent Haridzsan a szentélynek balra a földre fekszik, kezét előre nyújtva. Amikor vacsora után ismét visszamegyünk a templomba, csak leborul, úgy, hogy a feje, a két tenyere, a két térde, a talp elülső fele és a lábujjai érintik a földet. „A hindik nagyon elfogadóak. Ha keresztyén templomba mennek, lehet, hogy keresztet vetnek. De nem csinálnak problémát a rituáléból. Lehet, hogy lefekszenek, hogy kifejezzék önátadásukat, hódolatukat. Lehet, letérdelnek, és a fejükkel megérintik a talajt, hogy kilenc ponton érintkezzenek a földanyával. De az is lehet, hogy meghajolnak, miközben összeteszik a két kezüket a homlokuk előtt. Vagy jobb kezüket a mellkasukhoz érintik, és úgy hajolnak meg. Ez mindegy. Sőt, olyanok is vannak, akik lefekszenek, és meghengergőznek a szentek lába porában. Egy dologra viszont érzékenyek. Sértő, ha valaki a talpát mutatja a másik felé, vagy a szentély felé. És nem lépik át egymás lábát sem.”

Ott ülünk a szentélyben. Kriszta, az egyik önkéntes, aki már otthonosan mozog laza nadrágjában és egyszerű felsőjében az épületen belül, csendesen, de valami belső nyugalmat árasztva felkapcsolja a fényeket, amelyek a boltozaton egy kép mögött gyulladnak fel. Az Úr Visnu avatárjainak színes festményei most élénk színt kapnak. Átellenben velem Buddha ül az avatárok közt. Egy reformer, aki a védikus rituálék lélektelensége ellen küzd, megalapítva a buddhizmust, és ezzel a védikus vallás megújulását is elhozza. Tisztelettel veszik körül, sőt, a legfelsőbb megtestesülésének tartják. Eszembe ötlük, hogy vajon katolikus testvéreim mikor avatnák Luthert szentté – megmosolygom a gondolatot, és el is hessegetem. Inkább figyelek. Néhány gondolat hangzik el, közérthető stílusban és szemléletes képekkel, aztán visszatérünk a szállásra. Fiúk négyen vagyunk, a lányok hatan. Még felszínesek a beszélgetések, de lassan kiderül, ki honnan jött. Nagyon vegyes a csapat, de izgalommal várom az eszmecsereket, az együtt töltött órákat. Robi és édesanyja Szerbiából, Dani Pestről jött egy ingatlanhirdető cég alkalmazottjaként, Balázs, aki Pécsen pszichológiát tanul, Kecskemétről. Éva jegyzető a makói piacon, Márti hivatalnok, Emese lakberendező, ingatlanközvetítő, szabadidejében olvas, és egy könyv megírásán is túl van. A többiekről egyelőre semmit nem tudok. De már látszik, hogy mi leszünk a mag, akikhez még majd egy-két napra mások is érkeznek.

A második nap jógával kezdődik. Még sosem csináltam, az egyszerűnek tűnő törökülés is csak erőlködve sikerül. Bokám fáj, derekam feszül, és nem bírok ki egyenesedni. De szerencsére nem kell így sokat ülnöm. Igyekszem nem a feszülő lábizmaimra koncentrálni, miközben megtudom a bevezető gondolatokból, hogy a jóga összekapcsolódás a legfelsőbbel, és nemsokára megtapasztalom, hogy amit csinálunk, valóban sokkal több, mint testgyakorlat. Igazából rituálé, melyben miattal kiegyenesedünk, lélekben meghajlunk. Fel kell keltnünk, és mezítláb a templom melletti fűre lépni, hogy a földanyával érintkezzünk. „Amikor a Földdel érintkezünk, akkor azt tesszük, amiért mások több ezer forintot fizetnek. Átmasszírozzuk a talpukat, de közben mi is megmasszírozzuk a földanyát. Biztos jólesik neki, hogy nem csak kihasználják.” Meglepődök a gondolaton, ami elsőre egy önmagát civilizálni gondoló agy számára furcsa lehet, egy keresztyén pedig rögtön összeráncolja a szemöldökét. A földanyát masszírozni? Micsoda pogányság ez?! De engem nem ezek a gondolatok környékeznek. Ami meglep, az a tisztelet és szinte gyengéd odafigyelés, mellyel az alatt a néhány kör alatt, amelyeket a talpukon, majd lábujjhegyen állva, belső és külső talpélen megteszünk egymás mögött sorjázva, a természetre gondolunk. Miután visszatértünk, és a templom mögött helyet foglalunk a félkörívet rajzoló kikövezett területen, újabb tiszteletadásra készülünk. De még nem azonnal. Zoltán *prāṇayāma* gyakorlatot mutat be nekünk, vagyis lélegezni tanít bennünket, de ezzel is sokkal többet tesz, mint egyszerű friss levegőzésre buzdítást. A tüdő aljának, közepének és felső részének megtöltése a befelé figyelés első lépése. A kint helyett a belső feltárlásának egyik módját ismerjük meg. Nehéz koncentrálni, mert számolok: dupla annyi idő alatt kilélegezni az alaposan beszívott levegőt, mint belélegezni. De közben dupla annyi idő alatt benn is tartani. Nem egyszerű, erőszakot kell vennem a felszínes légzésem, hogy az izmok olyat tanuljanak, amit eddig alig, vagy csak néha és ösztönösen csináltak.

Mert csinálták már azt, amit most, egy ideges pillanatban, nagy lélegzetvétellel és benntartott levegővel kontrollálva a dühöt, összepréselt mellkassal és megfeszülő izmokkal igyekezve erőt venni az eltorzult mimikán. Vagy egy nagy sóhajtás közben, néha lemondó, máskor fájdalmas érzések közt hányódva. De most nem erről van szó. Az élmény persze csak a második nap kezd kibontakozni, amikor már a számolás mellett jut idő a csendre is.

A 4-5 perces *prāṇayāma* gyakorlat végeztével új rituálé veszi kezdetét: a naptisztelet. Nem bonyolult a mozdulatsor, de érzem, hogy Kriszta, aki jógaoktató, gyakorlott és szabályos mozdulatokkal teszi azt, amit én ügyetlenkedve, önmagammal küzdve. Még jó, hogy Haridzsan megnyugtató módon többször is felhívja a figyelmet arra, hogy óvatosan, ne erőlködve csináljuk a gyakorlatokat. Szép és harmonikus már ez az egyszerű mozgás is. És közben az jut eszembe, hogy a saját református közösségeinkben milyen silány is az imakultúránk. A testet szemérmesen vagy durván toljuk félre, ahelyett, hogy elfogadnánk és gondoznánk. És íme, itt egy évezredes hagyomány, melyből lehetne tanulni: tisztelni a testet, és olyan gyengéden gondoskodni róla, mint amilyen puhán a tűre léptünk, miközben a legfelsőbbre, az Istenre figyelésre összpontosul minden, ami ezt a mozdulatsort végrehajtja, az izmok, az ízületek, a belső szervek és a légzés is. Meditációval ér véget az alkalom. Furcsa, ahogyan a vezető szavai és a koncentráció reakciót váltanak ki az izmokban, lábfejtől a fejtetőig. Alig tudtam visszaérkezni a valóságba, úgy éreztem magam nyaktól lefelé, mint egy zsák, mely nem reagál semmire. „És miközben könnyedén és súlytalanul lebegek, látom az univerzumot, a csillagokat és csillagrendszereket, látom a Földet, a kék bolygót, látom a vizeket, a kontinenseket, látom a Kárpát-medencét, az Alföldet, látom a templomot, és mögöttem magunkat, ahogyan meditálunk, látom a testet, melyben én lakom, és miközben megköszönöm, hogy ezt a csodálatos eszközt kaptam, hogy engem szolgáljon az igazság megismerésében, kezdem érezni a tagjaimat, megmozgatom a lábujjamat, a kezeimet, lassan felülök és megfordulok, kezeimet összedörzsölöm, és a szememre teszem, hogy felkészítsem arra, hogy lássam ezt a csodálatos világot.” Kinyitom a szemem, Haridzsan, aki szertartásos lassúsággal mondta végig a meditáció lépéseit, mosolyogva ül előttünk, és ennyit mond: „Boldog születésnapot.” Mosolygok, bár még nem értem, mire gondol.

Ugyanennek a reggelnek nagy élménye a reggeli *pudzsa*, a felajánlási szertartás. Az öt elemet ajánljuk fel Krisnának, én a saját Istenemnek. És itt ebből sincs probléma. Mert amikor a kagylókürt megszólalt, és a tűz felajánlása során a szentély előtt álló kis asztalkáról felvettem a mécesest, és az óramutató járásával meg egyező irányba forgattam, az járt az eszemben, hogy ki kellene békülnöm a saját Istenemmel. Összeszorult a torkom, nehezen tudom visszatartani a könnyemet, de a dac is előjött. Zavartan tettem le a mécesest, és elhessegettem a gondolatokat. A jelenbe akartam visszatérni, hogy ne kelljen semmire se figyelni, csak arra, ami előttem van. Visszaálltam a többiekhez, de a virágot, ami a földet jelképezi, már gépiesen emelt kezekkel tartom a fuvolázva táncot lejtő és *mutri* társaitól körülvevett Krisna szobor elé. A tűz odaszánása már nélkülünk zajlik. Közben végig szól a csengő és a gong, amelyet Dani üt, ritmikusan: dadam, dadam. Monotóniájukat az oltár előtt zajló szertartás mozgalmassága ellensúlyozza: Haridzsannak jár a keze,

lángot gyújt, vizet önt egy kis kagylóba, pávatollas legyezővel végez szabályos és kecses mozdulatokat, és mindezt megteszi felénk is. Alig tíz perc az egész – mire észbe kapok, már megszólal a kagylókürt, mely a rituálé végét jelzi. Kicsit kábán letelepszem a többiekkel, ki a templomhajó két oldalán a falhoz épített ülőkékre, ki párnákra, melyek a padok mögé ügyesen elejtett tárolókból kerülnek elő. Tanítás következik...

II

A munkát már alig várom. A szállásunk mellett, jó 7-8 perc sétára a templomtól, egy kis épület áll, amelyet Haridzsan remetelaknak álmódott meg. „A hely története röviden annyi, hogy ez disznóól volt, ahol olyan állatokat tartottak, melyeket arra tenyésztettek, hogy megegyék őket. Mi pedig megláttuk a helyben azt, amit a disznókban is: a lelket. Hogy itt lehet valami más, egy olyan hely, ahol isten van a középpontban.” A lak neve Varāha lesz, ami nem más mint Visnu egyik avatárja. Visnu egyik alkalommal, amikor özönvíz fenyegette pusztulással a világot, vad-disznó képében szállt alá, és agyaraival kiemelte a szárazföldet az áradásból. Ekkor jöttem rá, hogy valójában itt is istentiszteletet végzünk. Hiszen nem magunknak, és nem is a jövőre remetéknek építünk, hanem annak, aki körül itt minden forog. Mert például az étkezés is körülötte forog. Lassan, a harmadik nap tudom meg, hogy az ételeket nem kóstolják, azokat arra elkülönített edényekben készítik. Nem mehetek be csak úgy a konyhába egy flakonért vagy egy késért, mert az asztalnál azokat nem használhatom. Haridzsan és a másik brahmin, Mādavi hozzák ki az ételt, de még a repetát is, és nem mászkálunk étkezés közben. Ami ezekben furcsaságnak tűnt, az egyik közös ebéd mellett feltett kérdés után evidenssé vált. „Az, amit eszünk, valójában nem csak nekünk készül. Ebből megy a szentélybe, felajánlásként, mégpedig az első falatok. Nem kóstoljuk elő az ételt, mivel Krisna eszik belőle először. Valójában úgy van ez – magyarázza Haridzsan –, hogy az isten számára elkészített ételből kapunk mi is. Mi az ő udvartartása vagyunk, az ő vendégei. És a királynak szánt ételhez másként viszonyulunk. Nem turkálunk bele, nem vágjuk meg a kisbicskánkkal.” Miközben beszél, az jut eszembe, hogy hogyan is étkezek én. Amikor azt mondom: „Jövel Jézus, légy vendégünk...”, akkor rosszul imádkozom. Hiszen minden az övé. És én vagyok az ő vendége. Az a megtisztelő, hogy az otthonomban jelen lévő Úr ad mindabból, amiből élhetek, és elegendő ad. Sőt, ha belegondolok, bőségben élek. És hasonlóan a munka is. Vajon nem ő az, aki a tudással megajándékoz, aki a helyet és az időt megteremti, hogy a szószéken róla prédikálhassak? Akinek itt Nandafalván társa lehetek abban, hogy épüljön az a lak, amely másokat segít majd közelebb kerülni hozzám? Nem egy aprócska kéz és láb, szív és száj vagyok egy múlt és jövő felé áradó, meg nem szűnő folyamatban, amikor Balázssal a szélrongálta kiülőktől nádtetejét drótozzuk vissza a keresztrudakhoz, hogy más az alatt árnyékot találjon? Hányan fognak az alatt ülni, akik jól fognak ott enni és beszélgetni? Hány kereső lélek ül majd ott, tücsköket hallgatni, mély dolgokat megbeszélni, vagy csak a rekkenő hőség elől behúzódni?

Dolgozunk. Keményen. Első nap az ólat takarítjuk, leszáradt maltert törünk fel és lapátolunk, az ajtófélfákat szabjuk ki és illesztjük a helyére, szigetelést szege-

lünk, míg a lányok a bútorzatot, az ágyat, a kis asztalkákat, majd már másnap az ajtókat festik. Haladunk, lassan, péntekre a falazás és vakolás marad. Nem leszünk készen, de látványos dolgokat végeztünk el. Megelégedéssel szemlélem a készülő kis otthonokat. Persze csak egy ideig ez a munkám. Balázssal másfél napot töltötünk a nádtetők kijavításával. De megérte. És közben alakulok. Már más a jóga, könnyebb, kicsit többet tudok befelé figyelni, bár még nem tudom, mire is kellene összpontosítani. Még gondolatlan a reggel. A *pudzsa* új elemmel bővül, kikerül egy kis hajtott ívű mécses a tűz felajánlása után az oltár mellől. Kriszta odatartja elé, és látva zavaromat, mutatja, hogy hajtsam a lángot magam felé, és érintsem meg a homlokom. Mint később kiderül, ez a felajánlott tűzből való részese-dés, az áldás kisugárzása, visszatérése hozzánk. A tanítás alatt előkerül a harmóni-um, melyet az angolok honosítottak meg Indiában. Pontosabban a hinduk vettek át, és alkalmazni kezdték az ősi népdalaik kíséretéhez is. Az ének nagyon szép. Haridzsán halkán énekl, két versszak egy Bhaktivind Thakur által írt énekből, majd egy mantra kapcsolódik hozzá, a jól ismert Hare Krishna. Elszorul a torkom, miközben hallgatom. A zene felkavar, eszembe juttatja az előző napi tűzfelajánlás-kor érzett elgyengülésemet, és a hangot, ismét. Ki kellene békülni az istennel. Nem tudom megállni, hogy kicsorduljon a könnyem. Elmorzsolom a szemem alatt, lehetőleg úgy, hogy a többiek ne lássák. Az ének üteme gyorsul, a szótagok egyre sűrűbben sorjáznak a dallamív alatt, a végén már alig kivehető a szanszkrit szöveg. És másnap még többet kapunk. A *pudzsa* alatt a kis mécses után egy szépen megmunkált kis hasú, karcsú nyakú edény is odakerül az oltár előtti asztalkára. Haridzsán felemeli, és a kis csúcsos tetején lévő lyukakon át minden lendítés után víz pröcköl ránk. Az áldás egy újabb formája, mely az odaszánás, tisztelet és vissza-áradás körforgásában visszajut hozzánk: az öt elem, a víz, a tűz, a föld, a levegő és az éter, érte, neki felajánlva áldottként érkezik meg, hogy élni tudjunk velük, sose felejtve, kihez is tartozunk valójában. A tanítás előtt pedig újabb újdonság vár, a dob és egy dobbal kísért ének. Érdekes dolgok hangzanak el imperszonalista és perszonalista irányzatokról. Nagyon is szimpatikus és nagyon ismerős, amit hallok: a legvégső valóság egy személy, akihez kötődni lehet.

Negyed tíz körül megszólal a gyomrom. A reggel hét órától fél tízig a lélek és a test koncentrációjával, felkészítésével telik. Gyűjtjük az energiát, de még nem az elfogyasztott ételből. Csak ezután megyünk reggelizni. Teljes kiőrlésű tönkölybúza-kenyeret eszünk, mely ott sül helyben, egy önkéntes által épített kemencében. A szertartás jut eszembe, az áldás, mely visszaáramlik ránk. Az ajándék, a kenyérsütő hely, mely Őt szolgálja, és neki lett felajánlva, most nekünk segít, hogy megismerjük őt, és éljünk általa. És itt van valami mély hasonlóság az én keresztyén hitemmel. Mert Haridzsán meg van győződve arról, hogy a hinduizmus is monoteista vallás, és amikor feltettem a kérdést, hogy miben látja az istenszeretet lényegét, azt válaszolta: neki szolgálni mindennel. Vagyis, saját nyelvemre lefordítva: Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, és teljes erődből. Ekkor döbbszemem rá arra, mennyi minden köt össze bennünket... és még ha nem is merem azt mondani, hogy a lényegben vagyunk társak, hiszen nem ismerem a hinduizmus bonyolult szertartásrendjét, se az utakat, melyeken a *szamszara* végé-hez lehet érni, de mindenesetre a számomra legfontosabbnak tűnő dologban azt

éreztem, hogy egyetértünk. Mert a *bhakti*, az istenért végzett szolgálat, a teljes odaadás aktív útja az, amit én is járok. Vagy járnom kellene.

Ebéd után két nap is mesét kaptunk. Egy-egy történetet, a templom előtti réten, a mesterségesen kialakított, náddal szegélyezett tavacska mellett, egy fa alatt. Az első szerdán hangzik el. Amikor elhelyezkedünk, egy család érkezik, két kisgyermekkel. A hétéves forma lány és egy nála fiatalabb fiú is odatelepszik hozzánk. A dinnye Haridzsán mellett, kezét rajta nyugtatja. És kezdődik a mese. Egy királyról és a tanácsadójáról, akik két katona társaságában indulnak neki a dzsungelnek. A bölcs tanácsadó már nem sokat szól, de amikor megszólal, mindig azt mondja: „Jól van ez úgy, ahogy van!” A dzsungelbe vezető úton egyre nehezebben halad a menet. A király, országa legkiválóbb harcosa, megunva a lassú tempót, félreparancsolja katonáit, hogy maga vágjon utat. Csakhogy ahogy szabdalja a dús növényzetet, egy hirtelen mozdulattal lecsapja az egyik ujját. A katonák ellátják, és amikor a tanácsadó a seb felé hajol, csak annyit mond: „Jól van ez így, ahogy van.” A történet ismerősen végződik: a király felháborodik, a tanácsadót a katonákkal hazaviteti és bebörtönözteti, és amikor egyedül marad, egy helyi kannibál törzs kezére jut. Fel akarják áldozni, de a szertartást végző pap felkiált: „Álljatok meg! Ennek az embernek hiányzik egy ujj! Nem lehet feláldozni. Engedjétek el!” A király hazatér, és maga elé hívhatja a bölcsét. „Sajnálom, amit tettem. Igazad volt. De mondd meg, mi volt abban jó, hogy téged börtönbe vetettek?” „Hát az, királyom, hogy nekem megvolt mind a tíz ujjam.” Nincs kommentár, csend van kicsit. Ülepszik a mese és az üzenet. Közben elnézek a templom felé, csodálom a fa alatt meg-meg libbenő árnyékot, a fény borította füvet és templomépületet. Egy csipetnyi India költözött ide. De nem sokat elmélkedünk, ideje dolgozni. Drótozunk, Balázssal beszélgetünk. Még nem tudom, hogy az esti, asztal melletti beszélgetésben elhangzott mondat másnap igaz lesz rám. Mert amikor a vacsorát fogyasztjuk, megjegyzem az egyik mondatot, amelyet Haridzsán mond. „Először az ember választ egy gurut. Aztán ahogy halad előre, egyre több guruja lesz. A lelki út vége pedig valahol az, amikor mindenki a guruddá válik. A fű, amelyen taposol, a fa, mely békésen tűr, az éneklő madár, az egész világ, ami körülvesz.” Így történt velem másnap. Balázssal beszélgetünk, kicsit vitázva, óvatosan pengét váltva. És egy ponton elhangzik a mondat, amelyet sokszor hallok mostanában. „Csak az a baj veled szerintem, hogy te ésszel akarsz megoldani sok mindent. De a szív útja más.” Igaza van. Hallgatok, letörlöm az izzadt homlokom, aztán elterelem a beszélgetést. És másnap reggel, miután Mādavi elvégzi a szertartást, és Zoltán bemutatja az indiai dobot, a tanításon ugyanez hangzik el. A tudás megszerzéséről beszél, egy olyan témáról, melyről a hét elején még szó sem volt. De valahogy idekerült, és nekem beszél. A tanítás ismerősen hangzik, és mégis újként hat. Azt hallom, hogy a korlátolt elme nem képes felhatolni a mennyei igazságokig. Kell, de az nem visz közel. A tudás fentről száll alá, és azt nem az értelem vagy az elme fogja fel. Ahhoz nincs receptora. Az út a szolgálat útja. Rádöbbenek, már legalább két gurum van. De még több lesz. Mert péntek este, a Ladachi gyermekek angol beiskolázásának hátrányairól szóló dokumentumfilmről beszélgetve, amelyet aznap este néztünk, gyalogolunk hazafelé. Két doboz cigarettát téve ki a szálláshelyünk előtti asztalra, este tíz körül tovább beszélgetünk. Felettünk a gyönyörű csillagos ég, számtalan olyan

csillaggal, amilyen Budapest felett láthatatlan a város saját fényei miatt. Arcaink félhomályban, csak a cigaretta serceg és izzik fel, miközben emberről emberre jár a szó. A beszélgetés lassú folyású, ahogy az elmélkedés tempója diktálja. Szó van kapcsolatokról, hibákról, berögzültségekről, félelmekről. Egy kicsit mindenki magáról is beszél, miközben nem cél a kitárulkozás. De a téma súlya, az elhangzott gondolatok megannyi tanításként pihennek meg a csendben. Figyelek, beszélek, és azt veszem észre, hogy nem pusztán raktározok, hanem a többiektől mint tanítóimtól kapok. Messze járok még az út végétől, mert van, akitől zokon veszem, amit mond. Ő nem tudja, de én érzem. Újabb tanulnivaló – a befogadás kudarcra is újabb tananyag.

III

A szombat különleges. Csak délelőtt dolgozunk, megebédelünk, és a rekkenő hőségben egy kis túrát teszünk Abhay Narayannál, Haridzsan és Mādavi magyar mesterénél. A tanyák közti földeken, frissen nyírt úton tartunk egy fákkal benőtt hely felé. A lombok közt egy pici, magas tetejű épület tárul elénk. Haridzsan odalép, kinyitja az ajtót, és betessékel bennünket. A lábbelinket lehúzva lépünk be a kis márvánnyal burkolt helyiség hűvös kövére. Egy nagyjából ember nagyságú márványtábla áll velünk szemben, a falra helyezve. Rajta a felirat: Gurudévánk, Szvámi Bhakti Abhay Narayan és az évszám: 1954–1993. Alatta egy kagylókürt rajza és egy szimpatikus fiatal férfi mosolygós arca. „Balesetben halt meg.” – meséli Haridzsan. – „Pécsen tanított az egyetemen filozófiát és szanszkritot. Sokszor éjszakákat végigdolgozott, és az egyik útja alkalmával valószínűleg elaludt a kormány mellett.” Kilépünk, és egy nádfedeles ház felé indulunk el. Mādavi fogad bennünket, szokásos kedves mosolyával. Valószínűleg így is fog megmaradni bennem: ezzel a mosollyal, amellyel az ételt szolgálta fel, amellyel a repetát hozta ki és kínált bennünket. Komolyságot csak akkor láttam rajta, amikor az oltár előtt állt. De a szeme akkor is tiszta volt és csillogott. Neki is.

Belépve a régi épületbe megüt az idős házak szokásos szaga. Gyorsan hozzá szokik az orr, már csak azért is, mert jobbra kanyarodva egy dolgozószobába lépünk, és a többi érzék stimulációja felülírja a szaglását. Egyszerű bútorzat, velem szemben egy íróasztal, rajta egy Krisna szobor, iratok. A székre ráakasztva egy kabát, egy sapka. Mintha csak éppen most hagyta volna ott valaki, hogy kiugorjon valamit elintézni. Az asztal mellett ablak, az ajtó és az ablak közt pedig könyvespolcok. Rajta angol és magyar nyelvű könyvek. „Ez a könyvtár akkor egyedülálló volt itt Magyarországon, a rendszerváltás előtt. Ma már persze vannak sokkal jobbak.” – meséli Haridzsan – „Ez a hely múzeum is. A kabát és a sapka az, amit az utolsó útján viselt.” Az asztalnak háttal ül, mi pedig már a földön, polifómokon egy kört alkotva. Hátamat a könyvespolcnak támasztom, miközben hallgatom a mesterük történetét.

„Megvannak az utolsó dolgozatok, amiket sosem javított ki.” Haridzsan hátra nyúl, kivesz az íróasztal jobb középső fiókjából egy dossziét, és elénk téve kinyitja. Kézzel írott beadandók, kurzusleírások, jelenléti ívek bukkannak elő, ahogy lapoz. Közben az amerikai misszió történetét meséli el. Körbead egy könyvet is, me-

lyet ő lektorált és adott ki. Belelapozok, és jó helyen nyílik. Szexualitás, házasság, kötelességek. Olvasni kezdem, miközben a hangok már nem állnak össze értelmes beszéddé körülöttem. Beszippantanak a betűk, a lapok, amelyeket olvasok. „A vállalt kötelességek nem visszamondhatók.” „Ha a szexualitás lenne, ami boldogít, akkor a prostituáltak lennének a legboldogabbak. De ez nem így van.” Becsukom a könyvet, visszateszem a polcra. Egy Krisna gyermekkoráról szóló, illusztrált könyv kerül a kezembe. Miközben lapozgatom, szó esik Krisna alászállásáról. „Krisna azt jelenti, hogy ellenállhatatlanul vonzó. Amikor valaki rácsodálkozik valamire, de úgy, hogy nem tudja levenni róla szemét, mert hatalmába keríti az, amit lát. Krisna ilyen, aki megtestesülve eljön.” És ekkor hangzik el a tábor egyik legszebb mondata: „Krisna a szeretet fátylával leplezi el istenségét.” A Fiú jut eszembe, aki ugyanezt teszi. Szeretni jön, lemond istenségéről, hogy közel kerülhessen, és ellenállhatatlan vonzásával magához emeljen.

Visszafelé rám tör a fáradtság. Furcsa, most először érzem ezt. Tudom, miért van, legalábbis a fizikai oldalával tisztában vagyok. Péntek este hajnali kettőig még jegyzeteket írtam. De valahol feltámad bennem a tudat, hogy lassan vége. És kezdenek előmászni a hét közben a tudat mélyére húzódó démonok. A telefonomon a tábor idejére kikapcsolt netet vissza-visszakapcsolom. Megnézem a Viber- és Messenger-üzeneteim. Felmegyek a Facebookra. Rápillantok az Instagramra. És persze, hogy egy lányismerősöm fürdőruhás képe az első, amit meglátok. Mosolyra húzódik a szám, mert tudom. Ez is egy démon. És még csak nem is személyre szabott. Csak egy elemi ösztönt mozgat meg, mely elboríthatja az egész tudatot, ha nem kontrollálják. Készülök a visszatérésre, és az elme, ahogy ők hívják, a teremtéshez és anyaghoz ragadt képzelgések, vágyak, kifinomult gondolatok világa megpróbál visszatérni, és uralma alá hajtani. Megint rájövök, mennyi dolgom van. Nem odakinn, hanem önmagammal és önmagamban. Megküzdeni az elmével, a hétköznappal; a dilemmákkal, melyeknek egy részére választ kaptam, és azokkal is, amelyekre még nem. Este képes bemutatót látunk Leveles Zoltán indiai utazásairól. És közben elhangzik egy-két gondolat, ami megmarad. Fakírokat látunk, akik arcukat átszűrják valami fehér, talán csontból készült pálcával. Haridzsán már kommentálja is. „Ez az irány viszonylag ritka, de a vágyak leküzdésének alapvetően két útja van Indiában. Az egyik az aszkézis. A fájdalom révén arra emlékeznek, mit jelent az érzékek és az elme rabságában élni. Ezzel együtt pedig a testet rendszabályozzák. A másik út pedig a szolgálat és az odaadás útja, melyen az isten iránti vágy olyannyira betölti a szívet, hogy a más irányú igényeknek egyre kevesebb hely jut.” Igen. Ez az, amit én is gyakorolni próbáltam, míg ki nem üresedtem. Érzem, hogy igaza van. A szeretet, ami betölt, az képes megváltoztatni. De most nem akarom. Pedig a tábor hete alatt egyre kristálytisztábban érzem, hogy ide kell eljutnom. Hogy vissza kellene térnem – *ad fontes*: egészen a gyökerekig. Az esti beszélgetés már nem vonz annyira. Sok mindenről szó esik, de a fáradtság úgy telepszik rám, mint valami köd. Szeretném újra megnézni azt a képet. Küzdök vele, és nem teszem. Még egy cigarettát kihúzok a dobozból, meggyújtom, és beleszívok. Balázs közben előveszi a tabletjét, hogy egy csillagvizsgáláshoz szükséges applikációt megmutasson. Ez kikökkent szerencsére: felkelek, és az ég felé tartott tableten megjelennek a látható csillagkonstellációk. Ez már a második este,

amikor a kristálytisztá eget kémlelem. Az elsőt egy mély beszélgetés után. Akkor a nyolcadik zsoltár jutott az eszembe. Hangosan mondtam végig: „Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – mondom – hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?” Elborít valamiféle hála, a kicsinység érzetével keveredve. „Milyen kicsik is vagyunk – szólal meg Dani – Csak egymáshoz képest tudunk nagyok lenni, de az univerzumban olyan aprók vagyunk, hogy nem is látszunk.” Eszembe jut a meditáció utolsó szakasza, amikor a világmindenségből térünk vissza a saját létünkhöz.

Az utolsó nap azért nem csak tengés-lengés. Reggel jógával kezdünk. Füstölők égnek a kis hátsó tér közepén lévő oszlopon. Kellemes illat keveredik a madárfütyökkel, a frissen vágott fű zöldjével. Haridzsan a szokásos szöttes ruhában: egy bő ing és egy ugyanolyan színű nadrág. Kicsit rasztásnak tűnő hajával és hosszú szakállával úgy néz ki, mint egy guru Indiából. Persze ő nem akar az lenni. Ahogy senki. Mert a teher hatalmas, a felelősség nagy. De ha egy tanítvány megkeresi, és beavatást kér, nem utasítják el az útkeresőt. És a hagyomány továbbörökítése is ezt kívánja. Mester nélkül a tradíció kihalhat. A reggeli *pudzsanál* én fogom a kongát, melynek ritmusa a felajánlást kíséri. A másik oldalon Haridzsan kis cintányérokkel kíséri. Nem bánom, hogy most nem kell végigcsinálnom a szertartást. Jól esik a monoton, kicsit tompa bongás és a ritmus, ahogy a többiek az oltár elé állnak, és teszik, ki tudja miért, azt, amit tesznek. Valószínűleg keresnek. És ez többeknél mély fájdalomból ered. Ráérezek, amikor Emese küzd a saját véleményének elfogadtatásáért, vagy amikor eltöröl egy könnycseppet a szeme sarkában. Akkor is, amikor Dani velünk beszélget. Éreztem abban, amikor az első nap után már haza akart menni, hogy nagyon a komfortzónáján kívül van most. Éreztem Balázs igazságkeresésében, a jóhoz-rosszhoz való makacs ragaszkodásában, a második este vitájában. És talán ők is érezték rajtam – a túlműködésemben, elejtett szavaimban, a problémákból, amelyeket egy-egy beszélgetésben felhoztam, persze általánosan.

Haridzsant hallgatom, ahogy a kagylókürtnek a szertartás végét jelző hangja után harmóniumon most új dalt játszik. Van valami lelki rokonság köztünk. Gondolkodásában, abban, hogy sok mindent csinál, de legfőképp abban, ahogyan azt csinálja. Azt vettem észre, hasonlóan teszi fel a kérdéseket, és a válaszok, amikre rátalált, nagyon hasonlítanak az enyéimre. Kicsit megváltozik a dallamív, más ritmust vesz az ének. Haridzsan hangja halk, de határozott. Kezének mozgása, a harmóniumjáték a dallamot követi. Közben arra a pillanatra gondolok, miközben a zenét becsukott szemmel szívom magamba, amikor péntek este odaléptem hozzá, és azt mondtam neki, tanácsot szeretnék kérni tőle. A mosolya megmaradt, miközben válaszolt: „Én azt nem tudok. Megtanítasz rá, hogy kell?” Gondolatban már a réten sétálok mellette, a szombati kiránduláson, mestere házához közeledve Tár-samul szegődött. Tíz perc beszélgetés után feltette a kérdést, miközben a fű surrogott a lábunk alatt, miről akartam kérdezni, és én azt mondtam, már sok mindenre választ kaptam, és nem fontos már tárgyalnunk. Talán hiba volt. De megjedtem attól, hogy kiadjam a titkaim, a belső harcaim. Hiszen nem is ismerem. A meghallgatás iránti vágy és a szorongás harcolt bennem. Nem tudom veszítettem-e, vagy sem.

Szerényen reggelizünk, és nem úgy, ahogy a héten. A sok újdonság ugyanis etette magát, és a második nap már azon vettem észre magam, hogy elteltem. De

nekem személyesen, aki bizonyos rutin alapján, egy megszokott repertoárból étkezik, rengeteg új ötletet ad a vegetáriánus koszt. Földimogyorókrém, csicseriborsókrém, karfiolpörkölt, vegetáriánus pizza, házi sütésű teljes kiőrlésű tönkölybúza-kenyér, kókuszgolyó banánnal édesítve, tofus leves és még ezernyi más. A vasárnap reggeli menü kemencében sült kenyér, földimogyorókrém, paradicsom, paprika, főtt kukorica, valamint kakukkfűből, gyömbérből és szegfűszegből készült tea. Miközben eszünk, azt találom mondani, hogy úgy éreztem magam, ahogy a tanítványok érezhették magukat a színeváltozás hegyén Jézussal. Péter azt mondja: „Mester, jó nekünk itt, építsünk sátrat!” Nem mond rá semmit, csak a következő mondatomat kommentálja, melyben azt mondom: Sokkal többet kaptam, mint amennyit adtam. „Az a jó, ha így érez valaki.” Elmosogatunk, ő megy vissza a disznóólhoz, és megyek én is. Még egy utolsó nekirugaszkodás, hogy a két helyiséget felvakolva, lesimítva, réseit betömöködve hagyjuk ott. Bekeverjük az anyagot, és nekiállunk. Jót tesz. Meditatív, elcsendesedő munka folyik. Nem sokat beszélünk. Néha felröppen egy-egy poén, néhány instrukció, de egyébként csak a spakli és vakolókanál surrogását hallani. Pontosan végzünk, elmosom a holmikát, összepakolok bent, lezuhanyzok, és megyek vissza enni. Egykor találkozunk. Nem gondoltam, de hivatalos táborzárás van. Leülünk a templom mellett az árnyék borította fűbe. Rálátok a helyre, ahol meditálni szoktunk. Mindenki elmondta, mit kapott, mindenkit megtapsoltunk, és kaptunk egy sárga sálat is. Nehéz búcsúzni. De a vonaton kapok egy ajándékot még. Danival beszélgetünk. Ő Kőbánya-Kispestig megy, én Zuglóiig. Amikor kettesben maradunk, először csak az utazásairól beszélgetünk, aztán lassan megnyílik. Tudom, miről beszél. Szorongásaink és démonaink összekötnek. Más életpályák, más mozzanatok, a konkrét megnyilvánulási formái mások. De a mélyen ugyanaz dolgozik, félelem, csalódás, görcsök. Mint mindannyiunkban. És tanít. Ő is a gurum egy negyedórára, sőt konkrét tanácsot is ad. Kicsit önironikusan, szabadkozva, de beletalál.

IV

Miután leszálllok, egy teljesen más világban érzem magam. Valóban, olyan megtapasztalásokkal, melyek után már nem leszek ugyanaz. De nem is lehetek, hiszen akarva jöttem ide. Keresni, tapasztalni, az utat megtalálni. Kicsit kábít a Keleti zsi-bongása, a templom jár a fejemben, a csend, és az, hogy tábort akarok ott verni, nem eljönni soha. Aztán rájövök, hogy valójában mégis letáboroztam ott. Egy lélekövek feszíti onnan mostantól a sátorponyvát, amely alatt élek.

De a történetnek még nincs vége. Otthon, az élményeimet mesélve azt találom mondani, hogy arra jutottam, ki kellene békülnöm az Istennel. Erre a feleségem azt kérdezi: – Tudod, mi volt a Spurgeonben a napi ige aznap, amikor elmentél? A gulyásleveshez aprítom a zöldséget éppen. Ő eltűnik, majd megjelenik. A kezében nyitva az áhítatos könyv. Automatikusan a lap tetejére pillantok, mint aki rutinos, és tudja, hol kell keresni a rövid szakaszt, amihez kis magyarázatok vannak fűzve. Hóseás próféta szavait olvasom. „Azért most én csábítom el őt, elvezetem a pusztába, és szívére beszélek.” Elszorul a torkom. Megint rám tör, ami a szertartás közben vagy Haridzsán éneke közben. „Aha, igen.” Csak ennyit bírok mondani. Gyor-

san visszafordulok a tűzhely felé, és kavarok a húson, ami a hagymán pirul, hogy el tudjam nyomni a sírást, ami újra elő akar törni belőlem. Igen, tett egy próbát. Most is. Hallottam, ahogy hívott. Egy hindu szentélyben. Krisnát dicsőítő ének közben. Egy hindu oltár előtt felajánlást végezve. Csak másnap ámulok el, milyen nyitott Isten az, akivel haragban vagyok. Ezer arcából láttam még egyet, ezer esz-közéből egy újat. Ott kinn a pusztában új csábítással közeledett. És úgy jártam, hogy lázadásomban többet tanultam róla, mint mellette éveken át. És ezért a kö-zönet, ha más még nem is, de mély és őszinte bennem.

BÁLINT PÉTER

Élő templom az ember

KERESZTÉNY VALLÁSI „TÖRTÉNETEK” ÉS ELEMELK SZERVESÜLÉSE A NÉPMESÉBEN

„Nem hiában gondultuk így rá, hogy a Jó Atya a földi népet az új testalakjára terem-tette. Ha ideleenn vónának, annyibul lehetne elválasztani az embertül, hogy úk a fényességgel”¹ – mondja Fedics Mihálynak az egyik folyton csak „imádkozgató” mesehőse, aki pirkadat után, hogy álom fordult a szemére, a karosládán hirtelen elszunnyadt és betekintést nyert a mennyországba.² Az álomra szenderülő cseléd belső vagy lelki szemei előtt, mintegy látomásban megjelenik az Atya, akiről hétről hétre azt hallotta a templomi szentbeszédben, hogy az embert az *Ő arcképére* te-remtette.³ (Órigenész kommentárjában hangsúlyozza, hogy Mózes könyvében két ember teremtéséről van szó, egyiket a képmására és hasonlatosságára teremtette, a másikat a föld porából: így lesz a szövegben elválasztva a belső ember, aki nap-ról napra megújul és a külső ember, aki romlásnak indul.)⁴ Ezt a teremtett arcké-pet – melyet a hasonlóság elve alapján vonatkoztathatunk az isteni mására, még-pedig Ágoston értelmezésében abban az állapotunkban, „amik a bűnbeesés előtt voltunk”⁵ –, szembeállítva a bűnös lények „fogyatékoságával”, egy másik kiváló tehetségű mesemondó, Tombác Sándor ekként jeleníti meg egy „ponyvai ere-detű, mitológiai történetben”:

Né haragudjatok rám, öreg pajtások. Éngöm az Isten kűdött hozzá-tok, me tik nagyon sokat szenvedtök avval az egy fogga mög egy szömmel. Lássátok – aszongya –, neköm nincs sémmitökre sē szükség-göm. Neköm itt van jó két szömem, olyan mint tinéktök, még jobb. Nézzétök, harminckét fogam van, nem úgy mint tinéktök, hogy hár-mótoknak van éggy. Tehát azé kűdött az Isten ide hozzátok, hogy se-gíjjek rajtatok. Nö lögyetek ilyen nehéz sors alatt, hogy egymás-sa cse-rélgetitök a szömet: így birtok látni, mög úgy birtok önni, egy fogga.⁶

A legnagyobb adomány, amit a teremtő Isten az embernek ajándékba adhat: em-beri alakban jelenik meg számára, hogy találkozásban legyen vele, s ezt a jelenést,